

Potravinová soběstačnost ČR

Ing. Jan Doležal, Agrární komora České republiky

Co je potravinová soběstačnost?

- ▶ Snaha vytvořit podmínky pro produkci potravin na dostatečné úrovni, která zajistí potřeby obyvatelstva
- ▶ Koncept, ke kterému by mělo společenství lidí (stát, kraje, komunity) ve vlastním zájmu směřovat
- ▶ Bezpečnostní pojistka (přírodní katastrofy, konflikty vojenské i obchodní, veterinární a fyto-sanitární epidemie)
- ▶ Potravinová soběstačnost nemusí být stoprocentní (nejsme Severní Korea)

Trh nebo stát?

- ▶ Kombinace obojího, volný trh podporuje obchod a produkci a zlepšuje blahobyt
- ▶ Národní strategický zájem, bezpečnost státu, kooperace s ostatními státy, dovozy (kurz, libra VB)
- ▶ Společná zemědělská politika je jedinou skutečně komunitární politikou Evropské unie
- ▶ Cílem zajistit potraviny pro obyvatele EU za dostupné ceny, zajistit příjmy zemědělcům
- ▶ V ideálním případě by v rámci jednotného trhu měla fungovat bezproblémová obchodní výměna, kde pro všechny platí stejná pravidla
- ▶ Ve skutečnosti tomu tak není, existují národní dotace, které deformují trh
- ▶ Tendence pro zkracování potravinových řetězců (prodej ze dvora), uzavírání obchodních dohod

2015	ČR	Polsko	SRN	Nizozemí
Výroba mléka v l/100 ha	75	76	170	680
Vepřové maso v kg/100 ha	62	115	326	690
Hovězí maso v kg/100 ha	21	25	71	208

Zdroj: ČSÚ

Proč se bavíme o potravinové soběstačnosti?

- ▶ Někteří analytici tvrdí, že se jedná o zastaralý koncept
- ▶ Potravinová soběstačnost se úzce váže na koncept udržitelnosti (ekonomický, environmentální a sociální pilíř udržitelnosti)
- ▶ Nízká potravinová soběstačnost má negativní dopad na cenovou stabilitu (ovlivnění inflace a dopad na nejchudší obyvatele)
- ▶ Nízká potravinová soběstačnost má negativní dopad na zaměstnanost a vyliďňování venkova
- ▶ Nízká potravinová soběstačnost může ohrožovat potravinovou bezpečnost (zajištění dodávek, nezávadnost dodávek)
- ▶ Nízká potravinová soběstačnost má negativní dopad na životní prostředí (sucho, eroze, úrodnost půdy)

Co když trh a stát selžou?

- ▶ Napoleon Bonaparte: Každou společnost dělí od revoluce tři chody. (Dnes tři hodiny bez internetu :)
- ▶ Politici usilují o naplnění základních hodnot obyvatelstva, aby zabránili revoluci a zajistili si znovuzvolení (máslo jako volební téma)
- ▶ Pro akutní výpadky dodávek existují tzv. státní hmotné rezervy (Správa státních hmotných rezerv)
- ▶ Dlouhodobé výpadky mohou představovat problém, pokud je není jak nahradit (zvýšení cen, nedostatek)

Je Česká republika potravinově soběstačná?

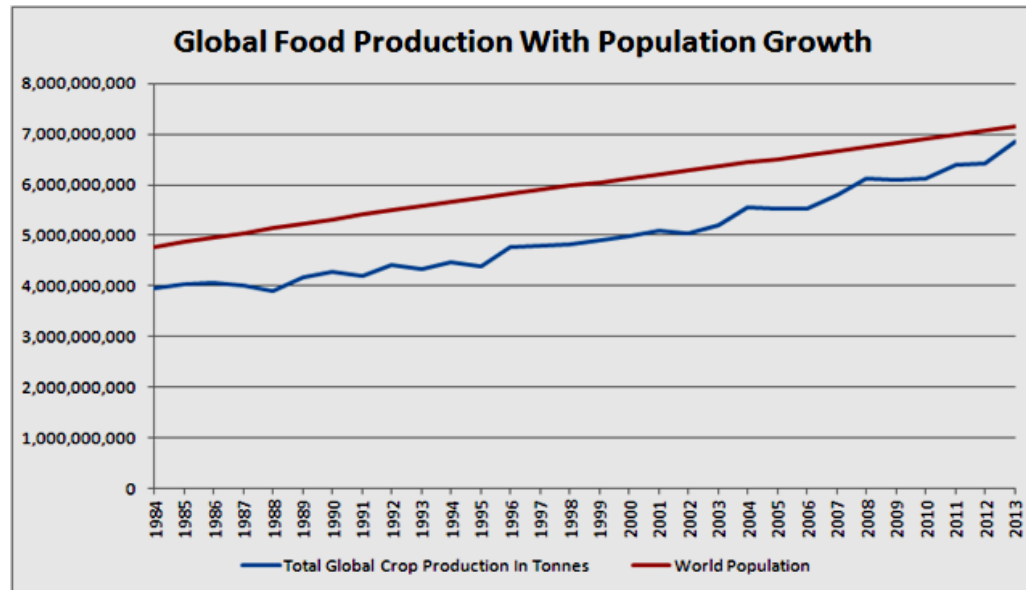
- ▶ Ve zkratce ve většině základních potravin tomu tak není.
- ▶ Potravinová soběstačnost je dlouhodobou strategickou záležitostí (podobně jako obrana)
- ▶ V rámci čtyřletého volebního cyklu bývá upozadována
- ▶ Některé vlády tento koncept přímo popíraly a nechaly záležitost čistě trhu

Jak se zjišťuje potravinová soběstačnost?

- ▶ Velmi jednoduše poměr mezi domácí zemědělskou a potravinářskou výrobou a celkovou spotřebou potravin
- ▶ Jaké proměnné tedy ovlivňují potravinovou soběstačnost?
  - 1) Zemědělská a potravinářská produkce
  - 2) Počet obyvatel
  - 3) Spotřeba potravin na jednoho obyvatele

Trendy v zemědělské výrobě ve světě

- ▶ Zemědělská produkce ve světě zatím roste, často na úkor životního prostředí, udržitelnost
- ▶ Na zemědělství připadá 70 % celkové spotřeby vody, velká spotřeba umělých hnojiv
- ▶ V zemích třetího světa deforestace, dezertifikace, problém se škůdci, pesticidy

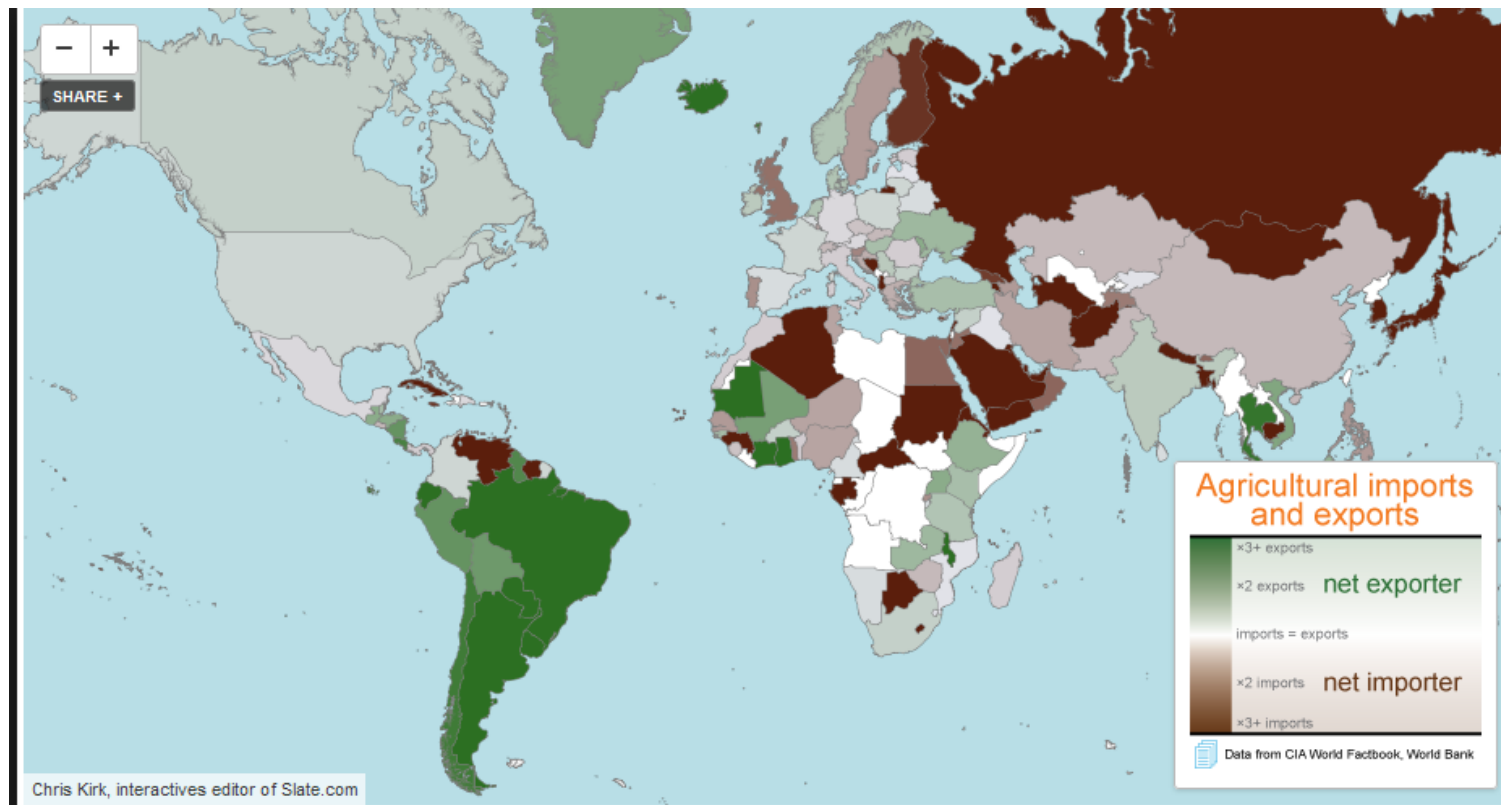

Trendy v zemědělské výrobě ve světě

- ▶ Největšími exportéry na světě je dnes Jižní Amerika, Spojené státy, částečně Jihovýchodní Asie a Oceánie
- ▶ Největšími importéry jsou nejlidnatější země světa a země s obecně nízkou zemědělskou produkcí
- ▶ Obecně platí, že exportéři často vyvázejí surovinu, na kterou se jednostranně zaměřují

Trendy v zemědělské výrobě ve světě

Trendy v zemědělské výrobě v ČR

- ▶ Zemědělská produkce v ČR se neustále snižuje
- ▶ Důvody, transformace po roce 1989 (generační obměna), neatraktivní obor, SZP Evropské unie (decoupling, podpora malých, zastropování?)
- ▶ Neprodukce nebo vývoz primární suroviny za hranice

Roky	1936	1989	2004	2015
HZP v mld. Kč (stálé ceny r. 1989)	81	108	77	72
Dojnice tis. ks	1800	1200	436	360
Prasnice tis. ks	330	315	251	92
Nosnice tis. ks	5942 (r. 1945)	15 699	3 681	4 276
Drůbež tis. ks	29 000	199 000	322 000	243 765
Brambory (t)	7 878 616	2 421 765	861 798	604 348
Ovoce (t)	415 818	589 579	418 133	188 462
Zelenina (t)	253 499 (r. 1945)	573 655	287 989	247 200

Zdroj: ČSÚ

Trendy v zemědělské výrobě v ČR

- ▶ Zemědělci se orientují na jednoduchou zemědělskou výrobu a několik základních komodit (pšenice, řepka, kukuřice)
- ▶ Pokles speciální rostlinné výroby (ovoce, zelenina, brambory, krmné plodiny) a živočišné výroby

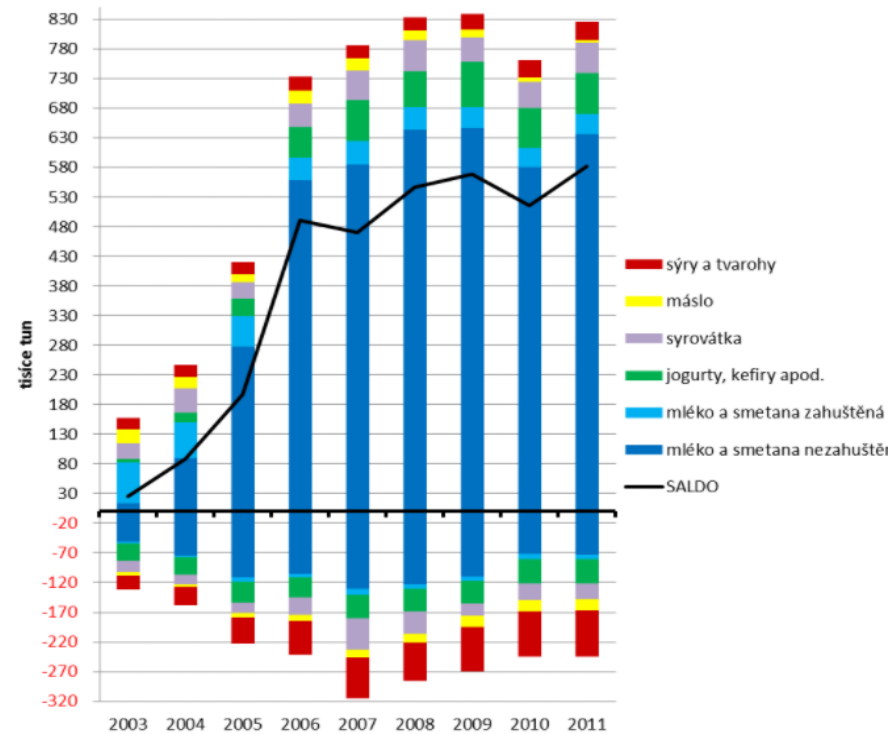
Sklizeň zemědělských plodin v ČR v letech 2002–2013 [t]

Zdroj: ČSÚ

Rok	z toho:					luskoviny	brambory	cukrovka technická	řepka	píceiny na orné půdě
	pšenice	žito	ječmen	oves	kukuřice					
2002	3 866 473	119 154	1 792 557	167 708	616 234	65 124	900 843	3 832 466	709 533	3 274 437
2003	2 637 891	159 312	2 068 693	233 560	476 371	62 131	682 511	3 495 148	387 805	2 521 642
2004	5 042 523	313 348	2 330 582	227 017	551 628	88 261	861 798	3 579 278	934 674	3 032 890
2005	4 145 039	196 755	2 195 376	151 054	702 933	95 969	1 013 000	3 495 611	769 377	3 047 385
2006	3 506 252	74 811	1 897 703	154 906	606 366	87 510	692 174	3 138 326	880 172	2 791 913
2007	3 938 924	177 507	1 893 408	159 408	758 781	65 282	820 515	2 889 871	1 031 920	2 562 404
2008	4 631 502	209 787	2 243 865	155 868	858 407	47 905	769 561	2 884 645	1 048 943	2 595 221
2009	4 358 073	178 070	2 003 032	165 993	889 574	62 072	752 539	3 038 220	1 128 119	2 605 527
2010	4 161 553	118 233	1 584 456	138 224	692 589	58 138	665 176	3 064 986	1 042 418	2 459 946
2011	4 913 048	118 456	1 813 679	164 248	1 063 736	63 564	805 331	3 898 887	1 046 071	2 963 812
2012	3 518 896	146 962	1 616 467	171 976	928 147	39 144	661 795	3 868 829	1 109 137	2 948 427
2013	4 700 696	176 278	1 593 760	139 120	675 380	38 276	536 450	3 743 772	1 443 210	2 857 238

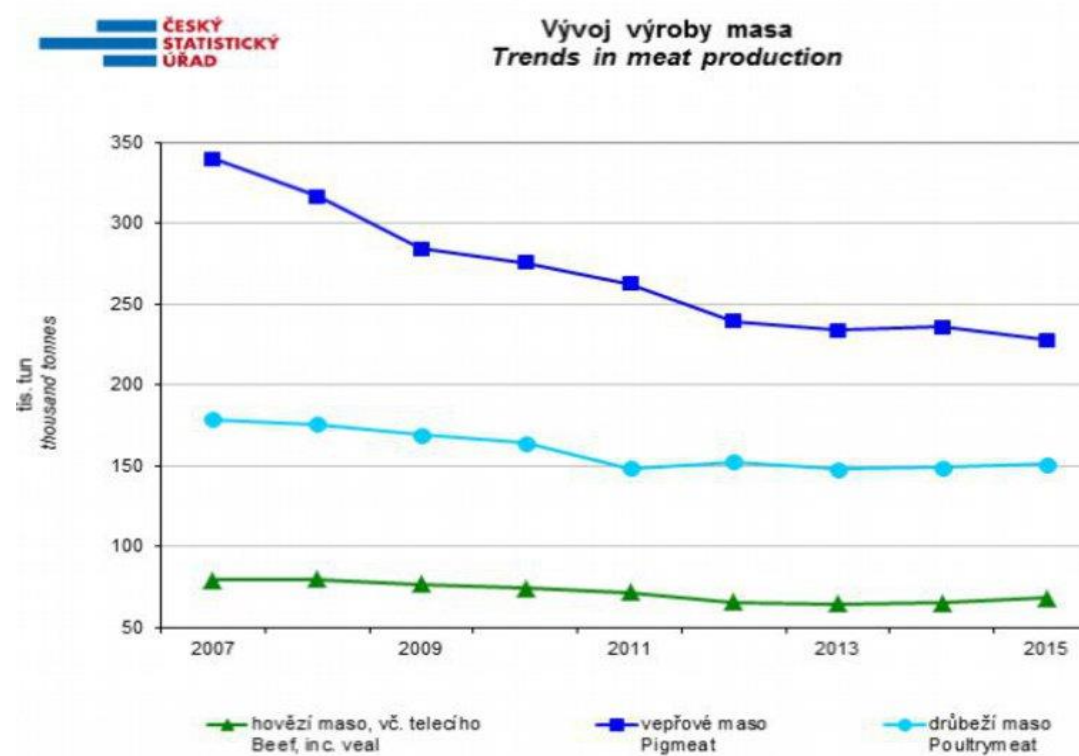
Trendy v zemědělské výrobě v ČR

- Negativní trendy v zemědělské výrobě v ČR ilustruje také tento graf

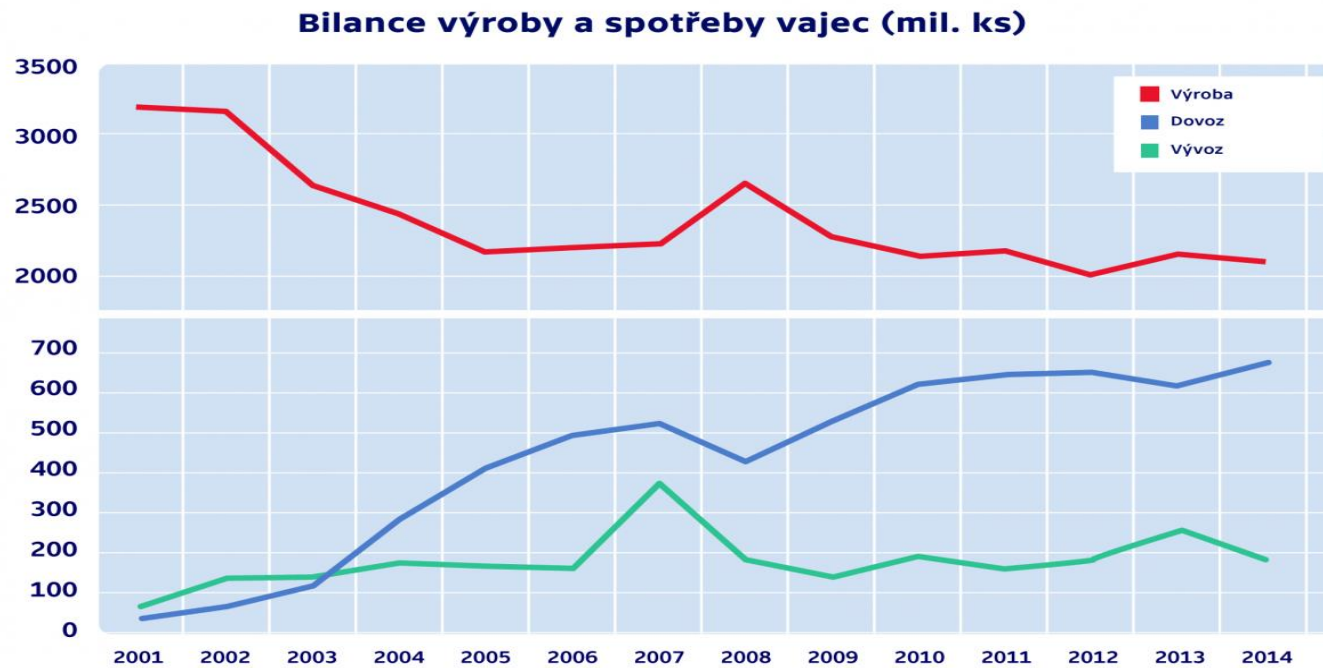
Výroba potravin v ČR, trendy

- ▶ Výroba masa v ČR stagnuje, propadá se výroba vepřového, stagnuje výroba drůbežího, hovězí je cenově nedostupné

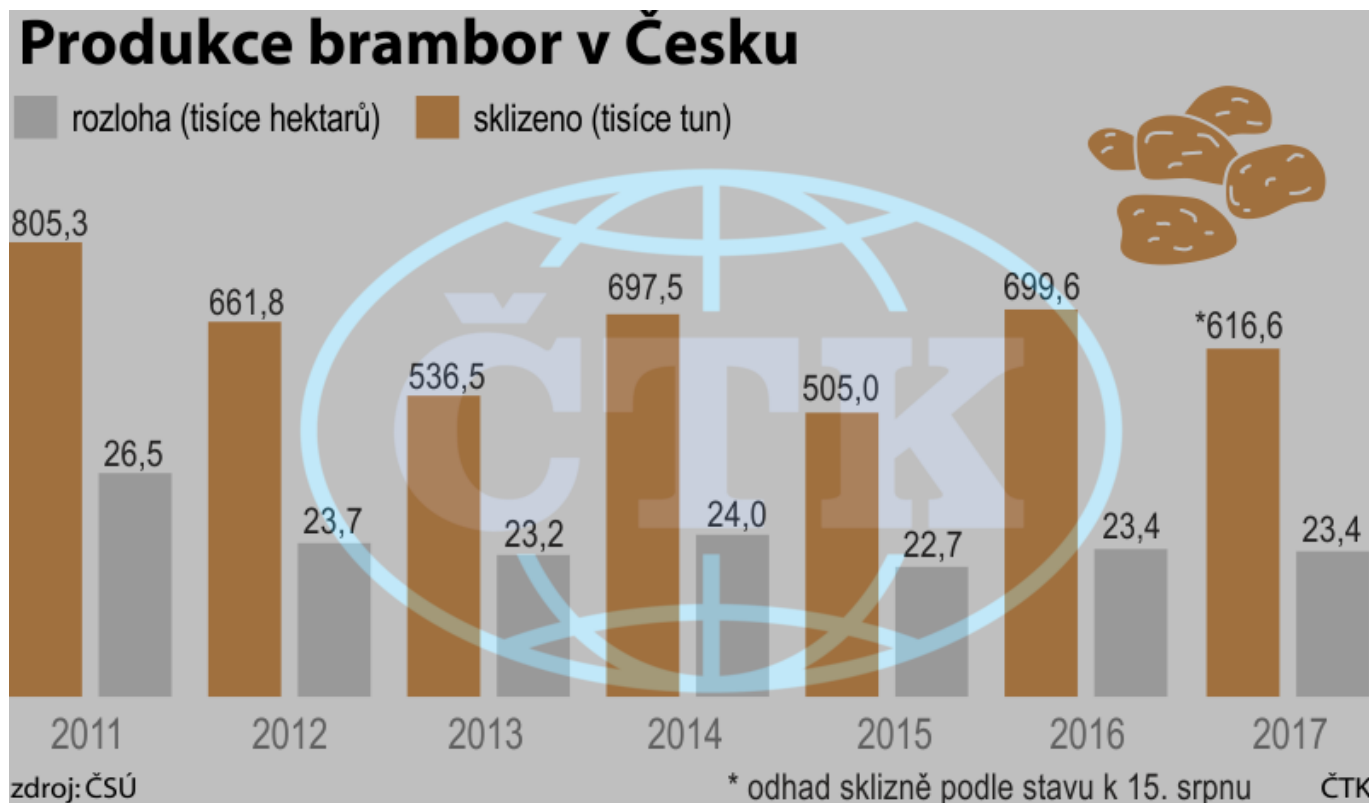
Výroba potravin v ČR, trendy

- ▶ Podobně na tom je výroba vajec, zvyšuje se závislost na dovozech

Výroba potravin v ČR, trendy

- ▶ Stejně tak stagnuje produkce brambor

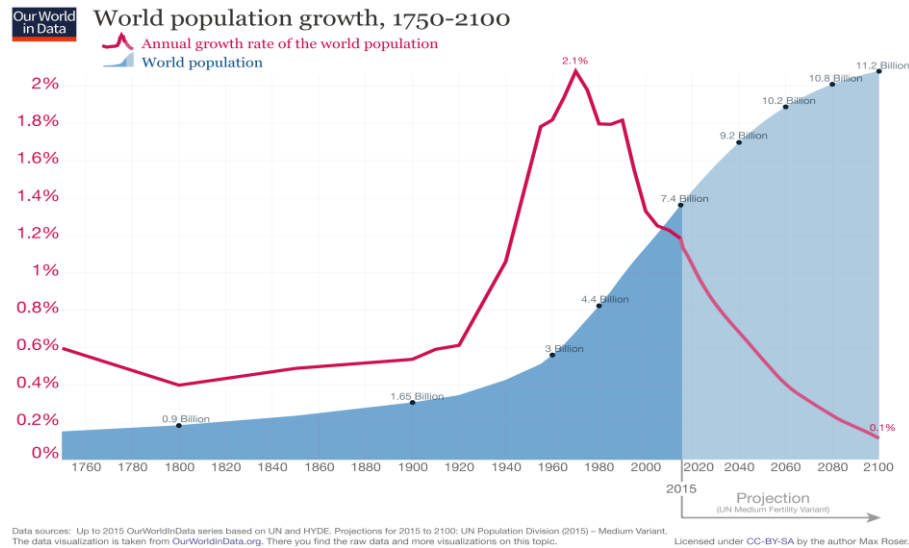
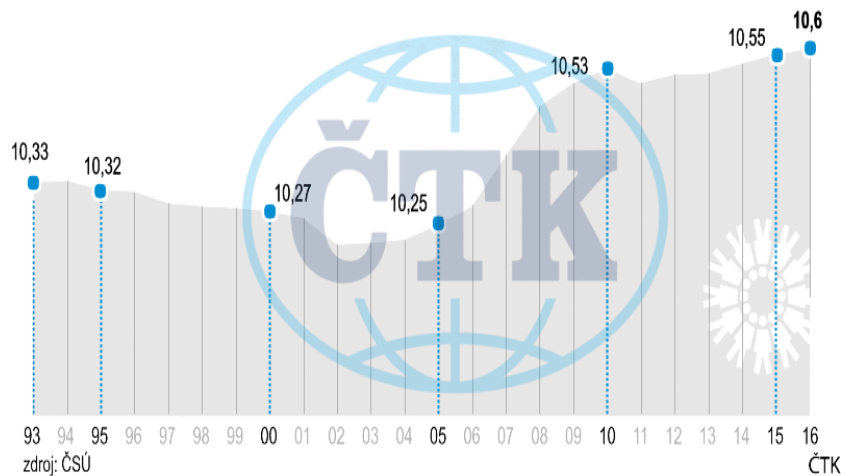

Trendy ve vývoji populace, ČR x svět

- ▶ Od roku 1993 nárůst obyvatel o 267 tisíc, jedná se tedy o nárůst 2,6 %
- ▶ Ve světě došlo za stejnou dobu k nárůstu o 52,8 % (z 5,2 miliard na 7,295 miliard)

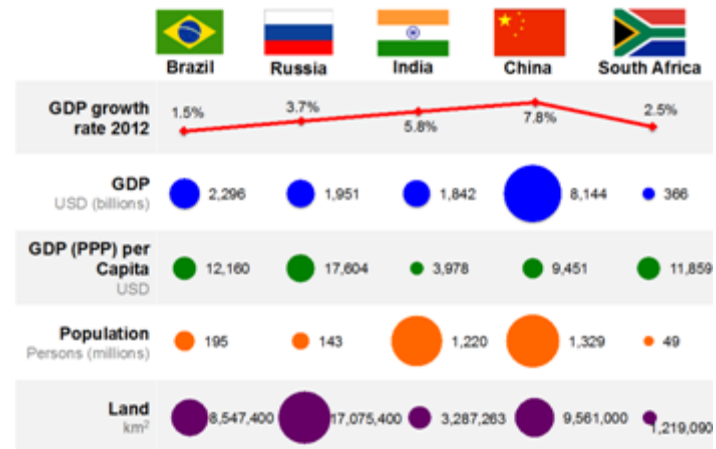
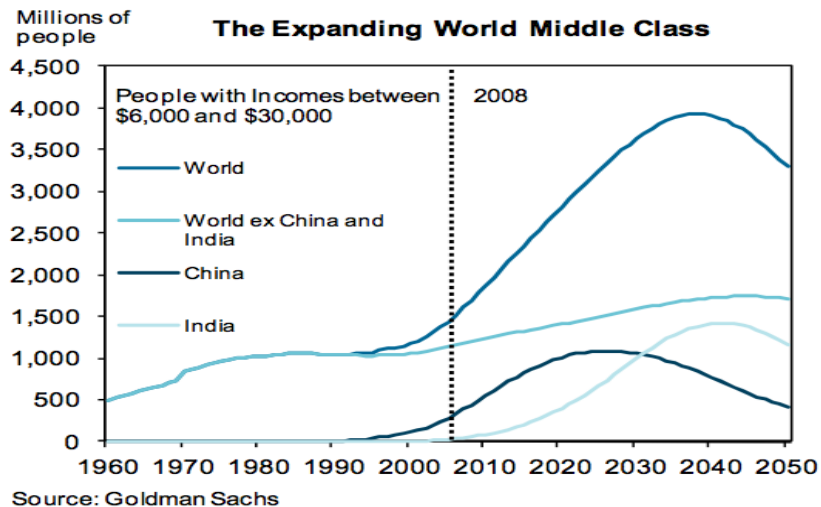
Počet obyvatel v Česku

stav obyvatelstva v milionech (k 31.12.)

Trendy ve vývoji populace a kupní síla

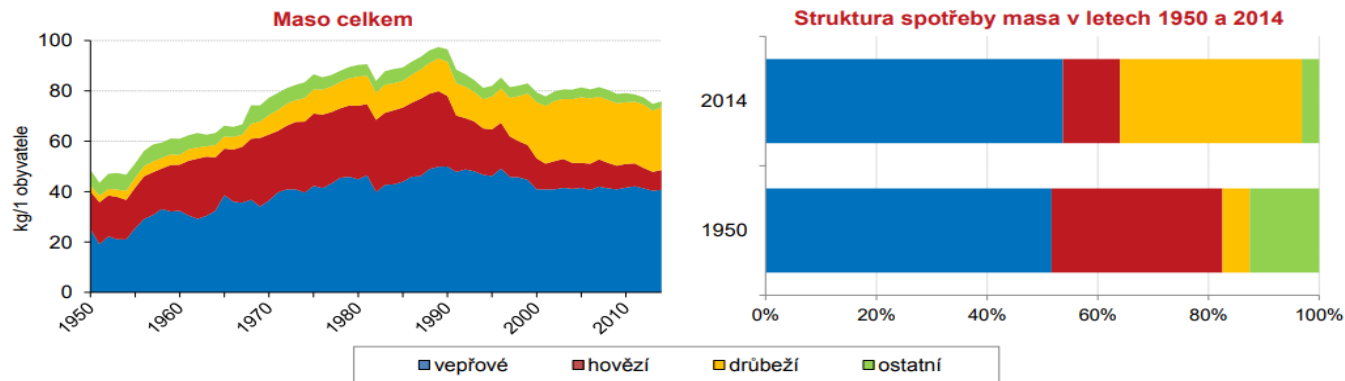
- ▶ Trh není jen o nabídce, ale také o poptávce, ta žene cenu nahoru (máslo)
- ▶ Populační růst žene poptávku nahoru Afrika, BRICS (s výjimkou Brazílie velmi potravinově nesoběstačné země)
- ▶ Zvyšuje se kupní síla v lidnatých zemích, země BRICS 39 % světové populace, zvyšující se HDP na hlavu, blíží se 20 tisícům dolarů, v ČR je to 32 tisíc, Nigérie 6 tisíc

Trendy ve spotřebě potravin

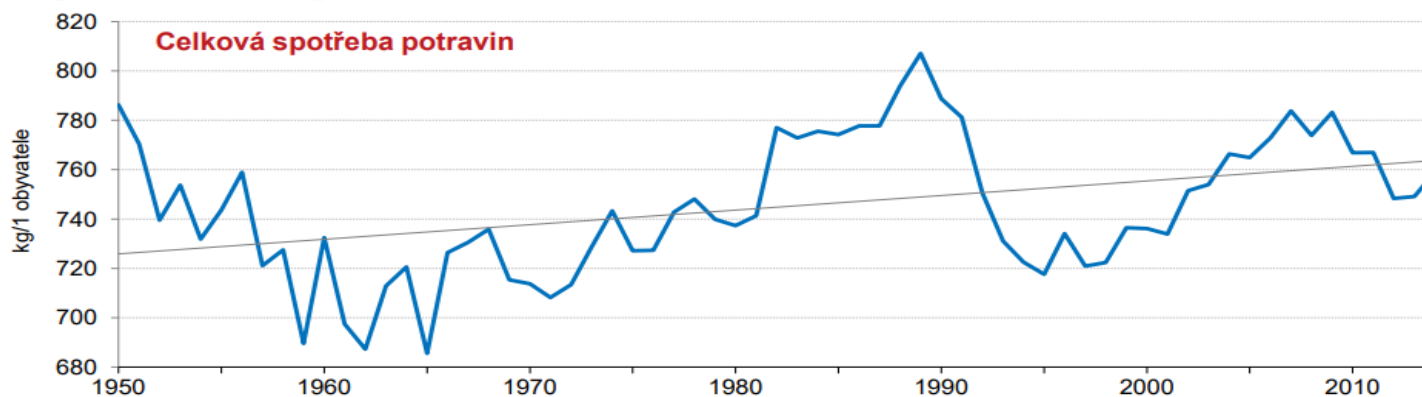
- ▶ Obecně lze říci, že jak společnost bohatne, spotřeba potravin roste
- ▶ Když jsou naplněny materiální hodnoty, začínají se projevovat ve společnosti volání po tzv. post-materiálních hodnotách
- ▶ Zdravý životní styl, méně lepších potravin, více pohybu, otázka vegetariánství, veganství, plýtvání potravinami (vyhazování potravin, využívání zbytků nebo horších částí, nevhovující potraviny)

Spotřeba masa v hodnotě na kosti

Trendy ve spotřebě potravin v ČR

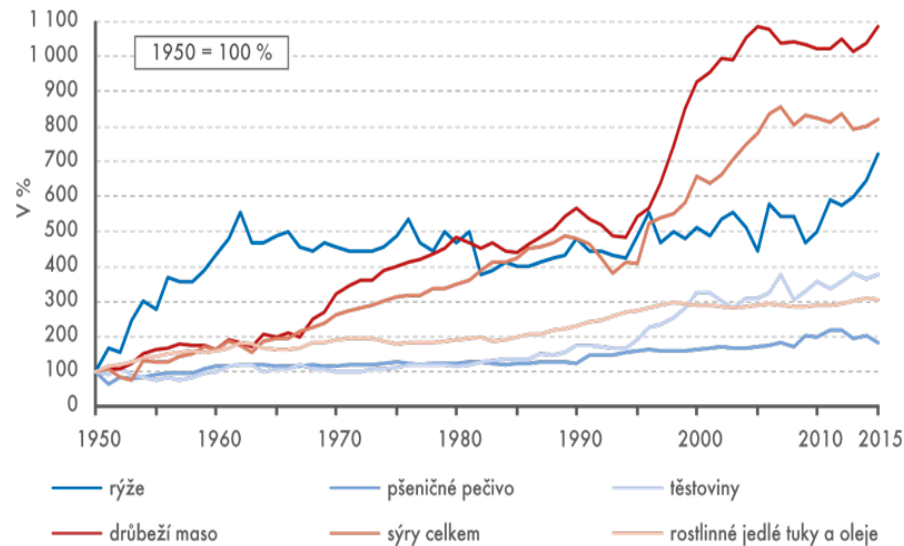
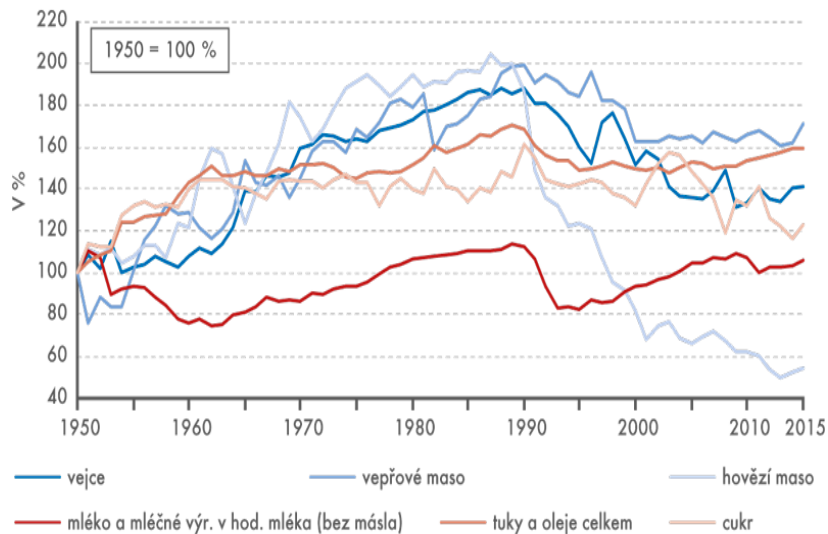
Spotřeba potravin v ČR v dlouhodobém srovnání

	maximum		50. léta		60. léta		70. a 80. léta		90. léta		nové tisíciletí		Podíl na celkové spotřebě (1950–2014)	Průměrná spotřeba na obyvatele/rok (1950–2014)
	kg	rok	kg	rok	kg	rok	kg	rok	kg	rok	kg	rok		
Spotřeba potravin celkem					685,6	1965	807,1	1989					100,0 %	744,8 kg
Obiloviny v hodnotě mouky	154,5	1950							104,0	1999			15,7 %	116,8 kg
Maso a ryby	46,4	1951					103,4	1989					11,0 %	81,7 kg
Mléko a mléčné výrobky (bez másla)					190,8	1962	259,6	1989					29,4 %	218,8 kg
Vejce	10,1	1950 1954					18,9	1988	18,9	1990			2,0 %	14,9 kg
Tuky a oleje	16,9	1950					28,8	1989					3,4 %	25,0 kg
Ovoce					33,2	1962					90,4	2009	8,3 %	61,5 kg
Zelenina					90,4	1960	60,0	1971					10,1 %	75,0 kg
Luštěniny							0,5	1972 1973			2,7	2014	0,2 %	1,5 kg
Brambory	145,9	1950									64,9	2009	12,7 %	94,7 kg
Cukr	27,3	1950							44,0	1990			5,1 %	37,8 kg
Ostatní	12,1	1953									21,2	2009	2,3 %	17,1 kg

Trendy ve spotřebě potravin v ČR

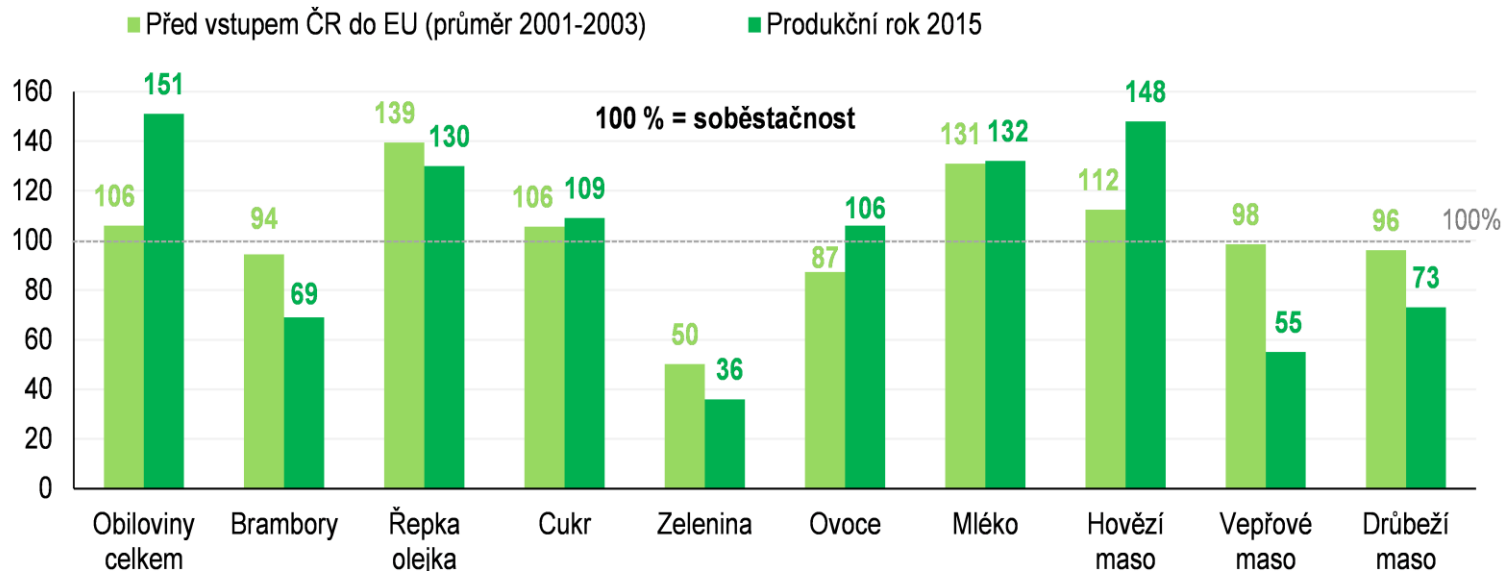
- ▶ Klesá spotřeba hovězího masa a vepřového masa
- ▶ Zvyšuje se spotřeba drůbežního masa, klesá spotřeba brambor, opět roste spotřeba zeleniny

Jaká je tedy potravinová soběstačnost ČR?

- ▶ V zelenině a bramborách, vepřovém mase vysoká míra nesoběstačnosti, nízká soběstačnost také v drůbežím mase
- ▶ Tam, kde jsme soběstační přicházíme o přidanou hodnotu

Potravinová soběstačnost ČR v základních zemědělských komoditách (v %)

Jaké jsou dopady nesoběstačnosti?

- ▶ Udržitelnost (ekonomická, sociální, environmentální dimenze) + bezpečnostní dimenze

Jaké jsou dopady nesoběstačnosti?

- ▶ Ekonomická dimenze
- ▶ Ztrácíme přidanou hodnotu, v loňském roce činila záporná bilance agrárního zahraničního obchodu 22,6 miliard korun, z velké míry přitom dovážíme výrobky, které si dokážeme vyrobit sami (zelenina, ovoce, mléko a mléčné výrobky, maso)
- ▶ Ztráta pracovních míst, vyšší míra soběstačnosti by podle MZe přinesla až 40 tisíc pracovních míst, můžeme argumentovat nejnižší nezaměstnaností v EU (Velká Británie, sezonní zaměstnanci)
- ▶ Každé pracovní místo v prvovýrobě na sebe váže další pracovní místa (zpracování, doprava, maloobchod, služby- gastroturistika, agroturistika)
- ▶ Ničení infrastruktury (vytížené dálnice) x lokální produkce a kratší řetězce
- ▶ Obchodní řetězce a jejich oligopol, postavení zemědělců v řetězci

Jaké jsou dopady nesoběstačnosti?

- ▶ Sociální dimenze
- ▶ Vylidňování venkova (venkov se stává místem rekreace, ne místem pro trvalý život), HDP se vytváří ve městech, nízká motivace mladých lidí na venkově zůstat
- ▶ Neobhospodařovaná krajina je méně atraktivní
- ▶ Pracovní místa v zemědělství jsou trvalejší (jíst se musí stále, automobilový průmysl zažívá velké výkyvy poptávky)
- ▶ Nejchudší vrstvy jsou ohroženy výkyvy cen (strkanice seniorů v bitvách o máslo)

Jaké jsou dopady nesoběstačnosti?

- ▶ Environmentální dimenze
- ▶ Chudší osevnické postupy jsou špatné pro biodiverzitu, půda ztrácí úrodnost, krajina je nevhledná
- ▶ Nedostatek organické hmoty (statková hnojiva) v půdě způsobuje vysychání půdy, erozi
- ▶ Zemědělci hůře reagují na klimatickou změnu
- ▶ Kamiony brázdící republikou (výfukové plyny, hluk)
- ▶ Vyvážíme environmentální problémy jinam, žijeme v globálním světě, máme lepší předpoklady pro výrobu než jiné země

Jaké jsou dopady nesoběstačnosti?

- ▶ Bezpečnostní dimenze
- ▶ U dovozeného zboží nejsme schopni zaručit stejný standard kvality jako v případě domácího zboží (kontrolní orgány, kontrola od semene až po chléb, od krmiva až po steak)
- ▶ V poslední době se množí potravinové skandály (posypová sůl, salmonela, fipronil) a tak dále
- ▶ Ne vždy se podaří zachytit problém včas

Jak problém řešit?

- ▶ Problém vzniká dlouhodobě (zemědělský sektor není dostatečně produktivní a neexistuje dobrá provázanost s potravinářským sektorem), řešit se musí dlouhodobě a koncepčně
- ▶ Revidovat SZP (nedovolit zastropování dotací)
- ▶ Zemědělské dotace opět navázat na produkci (podmínka zatížení VDJ, bohatšího osevního postupu)
- ▶ Podporovat pracovníě náročná odvětví (ovoce, zelenina)
- ▶ Přehodnotit podporu OZE (bioplynové stanice bez půdy a především bez ŽV)
- ▶ Pracovat na generační obměně (2 třetiny zemědělců starší 49 let)
- ▶ Zatraktivnit obor pro mladší generaci
- ▶ Investovat do technologií šetrných k životnímu prostředí (precizní a chytré zemědělství)
- ▶ Přizpůsobit zemědělství změně klimatu
- ▶ Vzdělávat zákazníka, propagace českých výrobků, lokálních, regionálních produktů

Diskuze

Nějaké dotazy, doplnění, či upřesnění?

Děkuji za pozornost